

Systemy szkolenia adwokatów w UE

Francja

Informacje przedstawione przez Krajową Radę Adwokacką

Kwiecień, 2014 r.

OPIS KRAJOWEGO SYSTEMU SZKOLENIA ADWOKATÓW we Francji

1. Dostęp do zawodu

Wykształcenie wyższe / studia uniwersyteckie	TAK
Wymagany dyplom ukończenia studiów prawniczych	TAK Aby zostać adwokatem, należy uzyskać tytuł magistra prawa lub równoważny. Podstawa prawna: w języku francuskim: Arrêté du 25 novembre 1998 fixant la liste des titres ou diplômes reconnus comme équivalents à la maîtrise en droit pour l'exercice de la profession d'avocat i Arrêté du 21 mars 2007
Warunki, które musi spełnić adwokat, aby uzyskać pełne prawo do wykonywania zawodu:	<ul style="list-style-type: none">• Wymóg dotyczący obywatelstwa (obywatelstwo francuskie, obywatel jednego z państw członkowskich UE, państwa będącego stroną Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym, obywatel państwa lub jednostki terytorialnej, które nie należą ani do UE, ani do EOG, a które umożliwiają obywatelom Francji praktykowanie zawodu na takich samych warunkach jakie mają zastosowanie do zainteresowanych osób zamierzających praktykować we Francji, lub osoby mające status uchodźcy lub status bezpaństwowca uznany przez Francuski Urząd Ochrony Uchodźców i Ekspatriantów (OFPRA));

- **wymóg ukończenia studiów wyższych:** posiadanie tytułu magistra prawa pierwszego stopnia (Master 1 en Droit) lub równorzędnego oraz certyfikatu uprawniającego do wykonywania zawodu adwokata CAPA (*certificat d'aptitude à la profession d'avocat*);
- **wymóg dotyczący nieskazitelnego charakteru:** kandydatami nie mogą być osoby, które zostały skazane wyrokiem karnym, na które nałożono jakiegokolwiek kary dyscyplinarne, które są w stanie upadłości konsumenckiej lub na które nałożono innego rodzaju sankcje;
- **wpis na listę adwokatów:**
 - należy uzyskać pozytywny wynik na egzaminie końcowym CAPA;
 - po uzyskaniu pozytywnego wyniku na egzaminie końcowym CAPA aplikant adwokacki musi złożyć przysięgę, a następnie złożyć wniosek o wpisanie na listę praktykujących adwokatów prowadzoną przez Izbę Adwokacką w miejscu, w którym pragnie praktykować (zob. art. 101 [décret du 27 novembre 1991](#)).

Podstawa prawna (w języku francuskim):

[Loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques](#)

[Décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991. organisant la profession d'avocat](#)

Alternatywne drogi do zawodu:

Określone kategorie specjalistów, w zależności od wcześniej wykonywanej działalności, jak określono w art. 97 i 98 dekretu nr 91-1197 [décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991. organisant la profession d'avocat](#)

– są zwolnione z wymogu posiadania tytułu zawodowego, o którym mowa w art. 11 ust. 2 wymienionej wcześniej ustawy z dnia 31 grudnia 1971 r. ([article 11 \(2°\) de la loi du 31 décembre 1971](#)), z wymogów w zakresie szkolenia, posiadania certyfikatu uprawniającego do wykonywania zawodu adwokata:

- 1 członkowie i byli członkowie francuskiej Rady Stanu (Conseil d'État) oraz członkowie i byli członkowie sądów administracyjnych i administracyjnych sądów apelacyjnych;
- 2 sędziowie i byli sędziowie Trybunału Obrachunkowego lub regionalnych izb obrachunkowych Polinezji Francuskiej i Nowej Kaledonii;
- 3 sędziowie i byli sędziowie sądów regulowanych dekretem nr 58-1270 ([Ordonnance n° 58-1270 du 22 décembre 1958 portant loi organique relative au statut de la magistrature](#));

- 4 akademicy wykładowcy prawa;
- 5 adwokaci przy Radzie Stanu i Sądzie Kasacyjnym;
- 6 byli adwokaci posiadający prawo występowania przed sądem apelacyjnym;
- 7 byli adwokaci zarejestrowani we francuskiej Izbie Adwokackiej i byli radcy prawni:

– następujące kategorie są zwolnione z wymogu dotyczącego szkolenia teoretycznego i praktycznego oraz posiadania certyfikatu uprawniającego do wykonywania zawodu adwokata (*avocat*):

- 1 notariusze, komornicy sądowi, sekretarze w sądach gospodarczych, zarządcy sądowi i syndycy w postępowaniu upadłościowym, byli zarządcy i nadzorcy sądowi, doradcy ds. ochrony własności intelektualnej i byli doradcy ds. patentów na wynalazki, którzy wykonywali swoje obowiązki przez co najmniej pięć lat;
- 2 wykładowcy akademicy, asystenci prowadzący zajęcia i osoby zajmujące stanowiska nauczycielskie, jeżeli posiadają tytuł doktora w dziedzinie prawa, nauk ekonomicznych lub zarządzania oraz wykazane pięcioletnie doświadczenie w wykładaniu prawa po uzyskaniu wyżej wymienionych tytułów w instytucjach dydaktycznych i badawczych;
- 3 radcy prawni w przedsiębiorstwach, którzy mogą wykazać co najmniej ośmioletni staż pracy zawodowej w dziale usług prawnych co najmniej jednego przedsiębiorstwa;
- 4 urzędnicy państwowi i byli urzędnicy państwowi kategorii A lub osoby traktowane jak urzędnicy państwowi tej kategorii, którzy praktykowali prawo przez co najmniej osiem lat w administracji publicznej lub służbie cywilnej lub w organizacji międzynarodowej;
- 5 prawnicy (*juristes attachés*) w związkach zawodowych wykonujący czynności prawne co przez najmniej osiem lat;
- 6 prawnicy pracujący za wynagrodzeniem dla adwokata (*avocat*), stowarzyszenia lub kancelarii prawnej, kancelarii praktykującego adwokata lub adwokata przy Radzie Stanu i Sądzie Kasacyjnym, z udokumentowanym co najmniej ośmioletnim doświadczeniem w praktykowaniu prawa po uzyskaniu tytułu lub stopnia wymienionego w wyżej wymienionym art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 31 grudnia 1971 r.
- 7 osoby wymienione w art. 22 ustawy 2011-94 z dnia 25 stycznia 2011 r. ([article 22 de la loi n° 2011-94 du 25 janvier 2011 portant réforme de la représentation devant les cours d'appel](#));
- 8 współpracownicy parlamentarzystów lub asystenci senatorów wykonujący zawód prawniczy jako zawód główny, na stanowisku kierowniczym, przez co najmniej osiem lat.

2. Szkolenie w trakcie aplikacji

Czy istnieje aplikacja?	TAK	Podstawa prawna (w języku francuskim): dekret nr 91-1197 z dnia 27 listopada 1991 r. o organizacji zawodu adwokata Décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991 organisant la profession d'avocat
Obowiązkowa	TAK	Ustalony czas trwania:

		szkolenie w CRFPA (regionalnych ośrodkach kształcenia zawodowego adwokatów) jest rozłożone na 18 miesięcy
Rodzaje struktur odpowiedzialnych za organizowanie szkoleń w trakcie aplikacji		<ul style="list-style-type: none"> • Regionalne szkoły dla adwokatów (École d'avocats, EDA) (wcześniejsza nazwa: regionalne ośrodki kształcenia zawodowego adwokatów CRFPA – Centre Régional de Formation Professionnelle des Avocats) • Krajowa Rada Adwokacka (Conseil National des Barreaux) <p>Podstawa prawna (w języku francuskim): Article 13 et article 21-1 de la loi du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques</p>
Forma szkoleń w trakcie aplikacji		<ul style="list-style-type: none"> • Kursy w CRFPA (zob. powyżej, École d'avocats – EDA); • praktyki (sądy, przedsiębiorstwa); • kurs magisterski drugiego stopnia; • praktyki w kancelarii prawnej (aby uzyskać więcej informacji zob. poniżej sekcja dotycząca podziału aplikacji na różne etapy).
Egzamin wstępny / sprawdzenie wiedzy przed rozpoczęciem aplikacji	TAK	<p>Egzamin wstępny do CRFPA</p> <p>Podstawa prawna (w języku francuskim): article 57 du décret n°91-1197 du 27 novembre 1991 et arrêté du 11 septembre 2003 fixant le programme et les modalités de l'examen d'accès au CRFPA</p>
Ustalony program nauczania w trakcie aplikacji	TAK	<p>Dekret nr 91-1197 z dnia 27 listopada 1991 r. o organizacji zawodu adwokata, podsekcja 3 art. 57 (sous section 3 du décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991, notamment article 57).</p> <p>Sześciomiesięczne szkolenie wstępne – główne zagadnienia:</p> <p>etyka zawodowa, sporządzanie aktów prawnych, wystąpienia ustne i debata,</p>

	postępowanie, zarządzanie kancelarią prawną, nowożytny język obcy.
<p>Szczególne zasady dotyczące szkoleń w zakresie prawa UE i szkoleń językowych:</p>	<p>TAK</p> <p>Szkolenie językowe: egzamin wstępny do CRFPA obejmuje egzamin ustny z jednego z nowożytnych języków obcych wymienionych w załączniku do rozporządzenia z dnia 11 września 2003 r. w sprawie programu i warunków egzaminu wstępnego do CRFPA (Arrêté du 11 septembre 2003 fixant le programme et les modalités de l'examen d'accès au centre régional de formation professionnelle d'avocats).</p> <p>Szkolenie z zakresu prawa UE: w art. 57 dekretu nr 91-1197 z dnia 27 listopada 1991 r. (décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991) nie wymienia się prawa UE jako elementu podstawowego szkolenia ogólnego. Rozporządzenie z dnia 7 grudnia 2005 r. (Arrêté du 7 décembre 2005 fixant le programme et les modalités de l'examen d'aptitude à la profession d'avocat) stanowi jednak, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> – program przedstawiony w załączniku do dekretu zawiera wyraźne odniesienie do „prawa wspólnotowego i prawa europejskiego” (prawo instytucjonalne / prawo materialne UE); – egzamin wstępny musi obejmować piętnastominutowe zadanie ustne następujące po trzygodzinnym opracowywaniu sprawy z obszaru prawa cywilnego, handlowego, socjalnego, karnego, administracyjnego lub wspólnotowego zgodnie z wyborem kandydata („współczynnik 2”) (art. 3 rozporządzenia z dnia 7 grudnia 2005 r.). <p>Programy nauczania regionalnych szkół dla adwokatów (EDA) są zróżnicowane, a szkolenie z zakresu prawa UE staje się coraz powszechniejsze ze względu na rosnący wpływ prawa unijnego na prawo francuskie we wszystkich obszarach. Prawo UE jest często wykładane nie tylko na specjalistycznych</p>

	kursach, ale również w ramach nauczania innych przedmiotów (prawa karnego, prawa cywilnego, prawa socjalnego). Delegacja Francuskich Izb Adwokackich (Délégation des Barreaux de France (DBF)) opracowała moduł poświęcony prawu UE, z którego korzystają niektóre regionalne szkoły dla adwokatów.	
Podział aplikacji na różne etapy	TAK	<p>Podstawa prawna (w języku francuskim): Article 58 du décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991</p> <p>Osiemnomiesięczny okres szkoleniowy podzielony jest na trzy okresy kalendarzowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sześciomiesięczne kursy w CRFPA są poświęcone nabyciu podstawowych umiejętności; • 6–8 miesięcy przeznaczonych jest na realizację indywidualnego projektu pedagogicznego (PPI) – dostępne są 2 warianty tego szkolenia: praktyki (sądy, przedsiębiorstwa) lub kurs magisterski drugiego stopnia; • sześciomiesięczne praktyki w kancelarii prawnej (w przypadku tych praktyk konieczne jest zawarcie trójstronnego porozumienia między ośrodkiem regionalnym, aplikantem a opiekunem praktyk).
Ocena/egzamin po odbyciu aplikacji	TAK	Na koniec szkolenia przygotowującego do zawodu w CRFPA kandydat musi złożyć egzamin, aby uzyskać certyfikat uprawniający do wykonywania zawodu adwokata (CAPA) zgodnie z procedurami określonymi w rozporządzeniu z dnia 7 grudnia 2005 r. (Arrêté du 7 décembre 2005 fixant le programme et les modalités de l'examen d'aptitude à la profession d'avocat).
3. System doskonalenia zawodowego		
Rozróżnienie między doskonaleniem zawodowym a szkoleniem z zakresu specjalizacji	TAK	<p>Podstawa prawna (w języku francuskim): Article 85 du décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991</p>

		Corocznie francuska Krajowa Rada Adwokacka publikuje ogólnokrajową listę adwokatów, którzy ukończyli jedną lub dwie specjalizacje, w tym adwokatów posiadających prawo występowania przed sądami apelacyjnymi, jak stanowi art. 1 akapit czwarty ustawy z dnia 31 grudnia 1971 r. (zob. powyżej sekcja pt. „Warunki, które musi spełnić adwokat, aby uzyskać pełne prawo do wykonywania zawodu”).
Obowiązek doskonalenia zawodowego	TAK	<p>Obowiązki etyczne związane z doskonaleniem zawodowym są określone w ustawie opracowanej po konsultacjach z francuską Krajową Radą Adwokacką, w której ustanawia się odpowiednie procedury.</p> <p>Podstawa prawna (w języku francuskim):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Article 14 -2 de la loi du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques (doskonalenie zawodowe jest obowiązkowe dla adwokatów należących do izby adwokackiej); • Articles 85 et 85-1 du décret du 27 novembre 1991 organisant la profession d'avocat; • Décision à caractère normatif n 2011-004 du 25 novembre 2011 portant délibération sur les modalités d'application de la formation continue des avocats.
Obowiązek szkolenia z zakresu specjalizacji	TAK	<p>Podstawa prawna: article 85 du décret du 27 novembre 1991 organisant la profession d'avocat</p> <p>Wyspecjalizowani adwokaci poświęcają połowę czasu przeznaczonego na doskonalenie zawodowe na dziedzinę lub dziedziny, w których się specjalizują.</p>
Obowiązek nauki języków		Brak

obcych	
Obowiązek włączenia treści związanych z prawem UE w zakres doskonalenia zawodowego	Brak
<i>4. Systemy akredytacji i organizatorzy szkoleń</i>	
Możliwość akredytacji	<p>TAK</p> <p>Nie obowiązuje żadna obowiązkowa procedura akredytacji umożliwiająca organizację szkoleń dla adwokatów.</p> <p>W decyzji nr 2011-004 (Décision du 25 novembre 2011 portant délibération sur les modalités d'application de la formation continue des avocats) stwierdza się, że organizator szkoleń co roku, co dwa miesiące lub co semestr przedstawia francuskiej Krajowej Radzie Adwokackiej szczegółowy program działań szkoleniowych na dany okres. Obowiązkowe jest jedynie przedstawienie programu; francuska Krajowa Rada Adwokacka nie kontroluje treści programu szkoleniowego ani oferowanych działań szkoleniowych.</p>
Liczba organizatorów szkoleń oferujących akredytowane działania szkoleniowe w ramach doskonalenia zawodowego	Brak dostępnych danych (ze względu na brak obowiązkowej kontroli oferowanych szkoleń brak jest dostępnych danych dotyczących liczby organizatorów szkoleń)
Rodzaj organizatorów szkoleń opracowujących akredytowane działania szkoleniowe w ramach doskonalenia zawodowego	<ul style="list-style-type: none"> • CRFPA – regionalne ośrodki kształcenia zawodowego adwokatów (Écoles d'avocats, EDA); • Izby adwokackie; • organizacje założone lub zarządzane przez francuskie izby adwokackie; • akredytowani prywatni organizatorzy szkoleń.

<p>Liczba organizatorów szkoleń organizujących działania szkoleniowe przygotowujące do specjalizacji</p>	<p>Brak dostępnych danych (ze względu na to, że oferowane szkolenia nie podlegają kontroli, brak jest dostępnych danych dotyczących liczby organizatorów szkoleń)</p>	
<p>Rodzaj organizatorów szkoleń opracowujących akredytowane działania szkoleniowe przygotowujące do specjalizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Izby adwokackie; • organizacja zarządzana lub ustanowiona przez izbę adwokacką; • akredytowany prywatny komercyjny organizator szkoleń (kancelarie prawne); • akredytowany prywatny lub publiczny niekomercyjny organizator szkoleń (uczelnie); • nieakredytowany prywatny komercyjny organizator szkoleń; • nieakredytowany prywatny lub publiczny niekomercyjny organizator szkoleń. 	
<p>Działania i metody</p>		
<p>Rodzaj działań szkoleniowych akceptowanych w ramach obowiązku doskonalenia zawodowego lub szkolenia z zakresu specjalizacji</p>	<p>Doskonalenie zawodowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • publikacja opracowań o tematyce prawniczej; • szkolenie oferowane przez adwokatów, szkoły lub inne organizacje oferujące szkolenie zawodowe; • sympozja lub konferencje prawnicze lub wydarzenia bezpośrednio związane z praktyką zawodową adwokatów; • kształcenie oferowane przez adwokatów; • doskonalenie zawodowe na odległość; • wzajemne uznawanie godzin doskonalenia 	<p>Uczestnictwo w działaniach szkoleniowych w innych państwach członkowskich:</p> <p>Godziny szkolenia lub punkty uzyskane za szkolenia za granicą mogą być zaliczane na poczet obowiązku doskonalenia zawodowego zgodnie z zasadami określonymi w przywołanej poniżej decyzji nr 2011-004 z dnia 25 listopada 2011 r.</p>

	zawodowego między różnymi państwami.	Podstawa prawna: Décision à caractère normatif n 2011-004 du 25 novembre 2011 portant délibération sur les modalités d'application de la formation continue des avocats , art. 6
--	--------------------------------------	--

5. Nadzór nad działaniami szkoleniowymi

Organizacje zaangażowane w nadzorowanie działań szkoleniowych w ramach doskonalenia zawodowego	<ul style="list-style-type: none"> • Komitet Szkolenia Zawodowego Krajowej Rady Adwokackiej: <ul style="list-style-type: none"> - kontrola nad szkoleniami w ramach doskonalenia zawodowego oferowanymi przez Regionalne Ośrodki Kształcenia Zawodowego Adwokatów (CRFPA); - kontrola nad programami doskonalenia zawodowego w ramach przydziału interdyscyplinarnych środków na doskonalenie zawodowe przedstawicieli wolnych zawodów (FIF-PL – <i>Fond Interprofessionnel de Formation des Professionnels Libéraux</i>), w ramach której szkolenia oferowane przez CRFPA są oceniane na podstawie 2 kryteriów: formatu (grupa docelowa i tryby) oraz treści (różnorodność szkoleń obejmujących wszystkie dziedziny prawa, z uwzględnieniem aktualnej tematyki prawniczej); • FIF-PL zawiera umowy dotyczące finansowania z każdą <i>écoles d'avocats</i> (regionalną szkołą dla adwokatów); • Komitet Szkolenia Zawodowego Krajowej Rady Adwokackiej przydziela część środków z
---	---

	<p>pożyczek udzielonych przez FIF-PL jednostkom związków zawodowych adwokatów, posiadającym numer rejestracyjny zawodowego organizatora szkoleń, zgodnie z art. L 6351-1 i francuskim Kodeksem pracy (Code du travail), które przedstawiły swój program doskonalenia zawodowego Krajowej Radzie Adwokackiej. Treść programu nie podlega jednak kontroli. Istnieje jedynie obowiązek jego przedstawienia.</p>
<p>Proces nadzoru</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W decyzji nr 2011-004 (Décision du 25 novembre 2011 portant délibération sur les modalités d'application de la formation continue des avocats) stwierdza się, że organizator szkoleń co roku musi przedstawić Krajowej Radzie Adwokackiej szczegółowy program działań szkoleniowych na dany okres. • Rady adwokackie (Conseils de l'Ordre des Barreaux) kontrolują <i>a posteriori</i>, czy obowiązek doskonalenia zawodowego został spełniony (art. 17 loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971; art. 85-1 décret du 27 novembre 1991 i art. 8 décision à caractère normatif n. 2011-004).
<p>Organizacje zaangażowane w nadzorowanie działań szkoleniowych z zakresu specjalizacji</p>	<p>Nie ma obowiązku przeprowadzania kompleksowej kontroli treści kursów doskonalenia zawodowego przeznaczonych dla adwokatów, oferowanych głównie przez prywatne lub publiczne podmioty niezawodowe.</p> <p>Krajowa Rada Adwokacka kontroluje jedynie szkolenia oferowane przez regionalne ośrodki kształcenia zawodowego adwokatów (CRFPA) oraz przeprowadza, w ramach procedury walidacji, fakultatywną kontrolę kursów szkoleniowych oferowanych przez podmioty sektora prywatnego na wniosek złożony przez takie podmioty (zob. procedura szczegółowa, artykuł decyzji nr 2011-004 (décision à caractère normative 2011-004)).</p>
<p>Proces nadzoru</p>	<p>Obowiązkowa jest jedynie kontrola <i>a posteriori</i>, czy</p>

spełniony został obowiązek doskonalenia zawodowego przez każdego adwokata, w tym **doskonalenia zawodowego wyspecjalizowanych adwokatów**. Kontrolę przeprowadzają rady adwokackie (**Conseils de l'Ordre des Barreaux**) (zob. art. 14-2 [loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971](#) i art. 85 [décret du 27 novembre 1991](#)).

6. Krajowa reforma systemu szkolenia

Pod koniec 2011 r. Krajowa Rada Adwokacka podjęła decyzję o zniesieniu zasady ujednolicenia liczby godzin do 20 w jednym roku kalendarzowym lub 40 w dwóch kolejnych latach, jak również o obliczaniu wymiaru obowiązku doskonalenia zawodowego na podstawie rocznej normy wynoszącej 20 godzin szkolenia.

Reforma ta nie została jeszcze wdrożona w związku z zastrzeżeniami zgłoszonymi przez Kancelarię (Chancellerie) – Ministerstwo Sprawiedliwości.

W 2011 r. przeprowadzono reformę decyzji nr 2011-004, w związku z czym w najbliższym czasie nie przewiduje się wdrażania reform.

Źródło: Projekt pilotażowy – szkolenie europejskich kadr wymiaru sprawiedliwości: „Część 2 – Badanie dotyczące aktualnej sytuacji w zakresie szkolenia adwokatów w dziedzinie prawa UE”, realizowany przez Radę Izb Adwokackich i Stowarzyszeń Prawniczych Unii Europejskiej (CCBE) i Europejski Instytut Administracji Publicznej (EIPA)